

функціонування та розвитку суспільства лежить через самоактуалізацію особистості. При цьому суспільство визначає загальні, соціально-прийнятні орієнтири актуалізації особистості та надає їм певну правову форму.

Меленко С.Г., завідувач кафедри
Європейського права та порівняльного
правознавства Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича, доктор
юридичних наук, доцент

ДАВНЬОГРЕЦЬКІ ВИТОКИ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Сформовані в філософії принципи верховенства права та закону, демократії, розподілу влад, громадянського суспільства, невідчужуваних прав і свобод людини, стаючи нормами сучасних конституцій виявляються важливим критерієм оцінки розвитку держави та рівня еволюції людства. Адже ті логіко-правові параметри розвитку, котрі у минулому належали до надбань європейських суспільних одиниць, на сьогодні стали вже міжнародною нормою. Й це у першу чергу стосується конституціоналізму, котрий співставний із парадигмою соціального ідеалу суспільства. Стосовно ж самого визначення конституціоналізму, як феномену, слід зазначити, що на даний час під цим терміном прийнято розуміти суспільно-політичний режим, за якого функціонують держава та її інститути, а також взаємостосунки людини і держави. Цей режим є системою правових зв'язків між суспільством, державою та індивідом, що виникають у процесі реалізації норм Конституції та інших джерел конституційного права. Водночас конституціоналізм можна визначити як режим існування та функціонування політичної системи у цілому, але таке визначення є допоміжним до наведеного вище. Саме ж явище конституціоналізму, насамперед, кореспондоване державі, адже Конституція є Основним Законом держави.

У цілому ж можна зазначити, що на сьогодні сам конституціоналізм сприймається у якості парадигми обмеження влади уряду за допомогою права, а саме досягнення реалізації феномена обмеженого правління виступає універсальною метою сучасних конституційних систем. Потреба в конституціоналізмі свідчить про те, що громадянське суспільство усвідомило власне принципове верховенство над державою та віднині ототожнює себе, а не державу, з головним фактором соціального прогресу. Слід вказати також на те, що феномен конституціоналізму виступає у якості однієї із основних, фундаментальних цінностей людства, який еволюціонував разом із суспільством та слугував фактором відображення рівня історичного та культурного розвитку соціуму в цілому, його світоглядних орієнтацій та уявлень. Адже витоки конституціоналізму беруть свій початок ще у працях античних мислителів, які силою власної філософської думки прагнули проникнути до сокровених «пластів» людського буття, пізнати і пояснити механізм та принципи його функціонування, а на основі отриманого емпіричного та навіть езотеричного досвіду, розробити модель ідеального суспільства, буття якого безпосередньо пов'язувалося б із феноменами державно-правового порядку.

Зокрема, ще у архаїчний період VII-VI ст. до н.е. у творах «Ілліада» та «Одісей», які належали авторству великого давньогрецького поета та драматурга Гомера, а також у праці «Роботи та дні», яка належала перу Гесіода, було започатковано процеси формування концептуальних основ конституціоналізму, адже у текстах цих творів чи не вперше знайшли своє відображення та логічне обґрунтування такі ідеологеми, як, свобода, справедливість та непорушність закону, а тому можна стверджувати, що протягом хронологічного періоду, на який припадає розквіт творчого генія Гомера та Гесіода розпочинаються соціально значимі процеси раціоналізації політико-правових уявлень давньогрецького соціуму. Як свого часу зазначав В. С. Нерсисянц, завдяки творчим здобуткам Піфагора, та його послідовників, а також Геракліта, формується філософський підхід до проблем держави і права [2, с. 54]. А вже у V – початку IV ст. до н.е. завдяки філософським вченням

Демокріта, софістів, Сократа, Платона та Арістотеля, відбувається розквіт давньогрецької філософсько-правової думки.

У сучасній українській науковій літературі зазначається, що одним із перших видів демократичного устрою держави та суспільства стала афінська демократія, яка досягнула свого розквіту за часів, коли на чолі полісу перебував Перікл. Виходячи з аналізу логіко-аксіологічного змісту «Надгробної проповіді» Перікла, можна визначити наступні основні ідентифікуючі аспекти демократії: *належність влади народові та наявність представницьких органів управління; рівноправ'я – юридична рівність; заміщення державних посад не за становим принципом чи майновим цензом, а відповідно до індивідуально-особистісних якостей та здібностей; свобода; законність* [1, с. 127-128].

Отже зазначимо, що давньогрецькі мислителі фактично синтезували у прикладному сенсі та обґрунтували у логічному теоретичну основу, а, водночас, цілий ряд видатних політичних діячів античності забезпечили практичну уніфікацію основоположних критеріїв форм прямої демократії, таких як: *права людини і громадянина, а також система їхньої охорони та гарантій забезпечення; механізм прямого законотворення; проведення виборів та плебісцитів; формування органів державної влади тощо*, – які постають у ролі інтелектуальних здобутків людства, та складають не лише основи сучасного конституціоналізму, але й слугують гарантованими засобами функціонування та розвитку демократичних процесів у соціально-неоднорідному суспільстві в цілому.

Список використаних джерел

1. Антология мировой правовой мысли : в 5-ти т. / [рук. науч. проекта Г. Ю. Семигин]. – М. : Мысль, 1999. – Т. 1 : Античность. Восточные цивилизации. – 835 с.
2. Нерсисянц В. С. История политических и правовых учений : учебник / В. С. Нерсисянц. – М. : Норма : ИНФРА-М, 2010. – 704 с.